

ISTORIA DEZVOLTĂRII
IGIENEI MUNCII

Grigore FRIPTULEAC,
Universitatea de Stat de Medicină
și Farmacie Nicolae Testemițanu

Summary

The history of occupational hygiene development

In this article is presented the history of development of occupational hygiene throughout centuries, starting with the period before our era. It reflects the contribution of different socio – economic formations at different stages and especially the role of scientists from many countries, including those from Russia, Romania, and Republic of Moldova. There are illustrated evolution peculiarities of scientific – practical activities with the purpose of investigating and ensuring the state of health of employees dependant on occupational factors, elaboration and application of preventive measures at the work place. There are mentioned not only the medicine's aspirations to diagnose and treat different diseases, but also its prophylactic orientation thanks to occupational hygiene that supervises health state and work conditions of employees in all branches of national economy.

Key words: history, occupational hygiene, preventive measures.

Резюме

История развития гигиены труда.

Представлена история развития гигиены труда на протяжении веков, начиная с периода до нашей эры. Описывается вклад различных социально-экономических формаций на различных этапах, в особенности ученых многих стран, включительно из России, Румынии и Республики Молдова. Отражены эволюционные особенности научно-практической деятельности в целях исследований и обеспечения благоприятного состояния здоровья рабочих связанного с условиями труда, разработки и внедрения профилактических мер на рабочих местах. Отмечается не только стремление медицины к диагностике и лечению заболеваний, но в особенности ее профилактическая ориентация благодаря гигиене труда которая ведет надзор за состоянием здоровья и условиями труда работников всех отраслей народного хозяйства.

Ключевые слова: история, гигиена труда, профилактические мероприятия.

Igiena muncii începe să se afirme ca disciplină științifică spre sfârșitul sec. al XIX-lea fiind comparativ tânără ca știință, îndeosebi ca domeniu de activitate practică a serviciului de medicină preventivă. Obiect de instruire în instituțiile de învățământ superior și mediu de specialitate devine doar în anii '20–30 ai sec. XX.

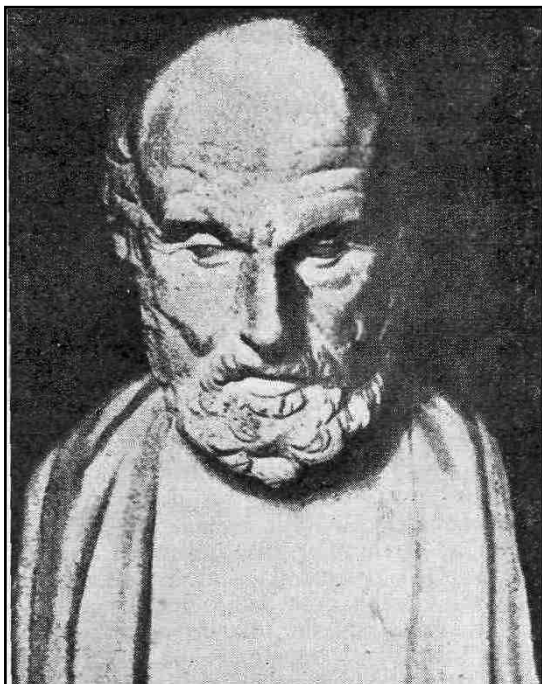
La etapa actuală, toate organismele internaționale și naționale menționează că problemele protecției și promovării sănătății depind, în mare măsură, de cunoștințele de care dispune populația în privința condițiilor și cauzelor care determină dezvoltarea optimă a organismului și a societății și de posibilitățile materiale pentru crearea acestor condiții. În acest context, trebuie să cunoaștem faptul că pentru păstrarea și fortificarea sănătății umane e necesar să dispunem de date privind condițiile igienice de muncă, structura și particularitățile de funcționare a organismului uman, natura și legile conform cărora se stabilesc relațiile dintre om și mediul ocupațional. Dacă nu se cunosc condițiile de muncă și metodele de ameliorare a lor, nu este posibilă prevenirea bolilor și traumelor profesionale.

În toate timpurile medicina s-a ocupat de recunoașterea și tratamentul bolilor. Însă ar fi o greșeală dacă am considera că pentru a păstra sănătatea este suficientă o desăvârșită aplicare terapeutică. Tendința dintotdeauna a medicinei a fost orientarea profilactică, în care rolul de bază îi revine igienei care, fiind mai cuprinzătoare în scop și mai complexă în mijloacele de aplicare și realizare, se implică în supravegherea stării de sănătate și a factorilor determinatori din colectivități întregi și în dezvoltarea ei, este în stringentă dependență nu numai de gradul de dezvoltare a disciplinelor medicale, ci și de progresul din domeniul tehnicii, al științelor economice și sociale. Se are în vedere aici implicarea igienei, în special a igienei muncii, în supravegherea stării de sănătate a muncitorilor din toate sferile de activitate și a factorilor mediului ocupațional.

Igiena muncii ca știință s-a dezvoltat treptat, în funcție de formațiunile socioeconomice ale fiecărei perioade istorice. Primele elemente de igienă a muncii au apărut odată cu necesitățile igienice generale, caracteristice primilor oameni de pe Pământ, cu preocupările lor și cu apariția bolilor dependente de aceste preocupări.

Date despre bolile profesionale se întâlnesc, pentru prima dată, în lucrările unor savanți ai Greciei și Romei Antice – Hipocrate, Xenofon, Pliniu, Galen. În special, primele atestări privind protecția omului în timpul muncii aparțin lui Xenofon și Pliniu, iar primele mențiuni despre efectele nocive ale unor condiții de muncă asupra sănătății – lui Hipocrate și Galen.

Hipocrate a scris despre condițiile grele din mine, despre influența nocivă a prafului asupra sănătății minerilor. El pentru prima dată a elaborat lista profesiilor legate de plumb, a descris acțiunea toxică a plumbului, evidențiind în tabloul intoxicațiilor *colica saturnină*, și a propus măsuri concrete de profilaxie a acestei maladii la mineri. Hipocrate a fost primul medic care a menționat despre relația dintre sănătatea omului și mediul ambiant, afirmând că orice boală are cauze naturale.

Hipocrate din Chios (460–377 î. Hr.)

Mai târziu, Galen (130-200 d. Hr.) a descris destul de detaliat patologia provocată de influența prafului de plumb, punând în evidență profesiile cu risc înalt de îmbolnăvire: miner, tăbăcar, purtător de greutate, gladiator și marinar.

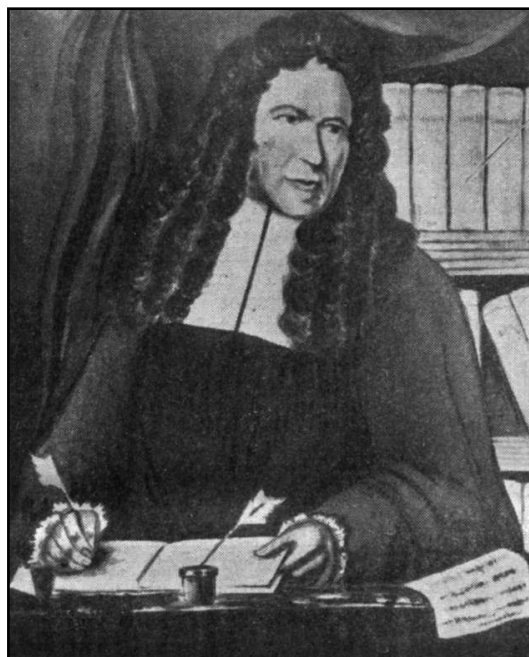
Ulterior, în urma descompunerii societății elene, filosofia, cu conținutul său științific, s-a îndepărtat de tendințele materialiste. În perioada feudalismului științele, inclusiv medicina, cu toate concepțiile igienice privind viața și boala, au stagnat radical. Condițiile de muncă au devenit mult mai precare, impunând reconsiderarea igienei în genere și a igienei muncii în particular, precum și începerea unei noi etape – a Renașterii – care cuprinde secolele XV–XVIII. Acum se pune baza științelor naturale moderne, inclusiv a igienei muncii, datorită succeselor fizicii, chimiei, fiziologiei etc.

În secolele XV–XVI, la începutul dezvoltării intensive a industriei miniere și celei metalurgice, au apărut publicațiile lui Georg Bauer Agricola (1494–1555), Paracelsus și alții, în care erau descrise condi-

țiile grele de muncă și, în special, bolile profesionale ale minerilor, provocate de influența prafului.

În medicină, elvețianul Paracelsus (1493–1541) pune experiența drept principiu în cercetarea științifică și concepe funcționarea organismului ca fiind rezultatul proceselor chimice. Studiind bolile minerilor, el și-a expus observațiile cu privire la modul de apariție a maladiilor profesionale în lucrarea sa *De morbis metallicis seu mineralibus*, publicată în anul 1567.

Fondatorul științei noi despre maladiile legate de activitățile profesionale este medicul italian, profesorul de medicină practică la Modena (1671), urmat apoi de rectorul Universității din Padova Bernardino Ramazzini. În anul 1700, la vârsta de 67 de ani, el publică lucrarea *De morbis artificum diatriba (Despre bolile meseriașilor)*, care cuprinde 12 capitole și este rodul muncii sale de circa 50 de ani. Aceasta este prima lucrare fundamentală, cu un conținut sistematizat în probleme de igienă a muncii la diferite profesii (fiecare capitol este destinat unei ocupații) și cu descrierea tabloului clinic al bolilor profesionale.

Bernardino Ramazzini (1633-1714).

Bernardino Ramazzini îi dă sfaturi medicului să-l întrebe pe bolnav nu doar după prescrierile lui Hipocrate *De ce suferi, de câte zile îți este înfundat stomacul și ce ai mâncat?*, dar, în special, „nu trebuie să uite niciodată a întreba pe bolnav ce îndeletnicire sau ce profesie exercită” (citată după Ion Toma, 2006).

Referindu-se la modalitatea și șansele de vindecare a minerilor, Ramazzini scria că rareori medicamentele pot să-i vindece complet, deoarece, pe lângă boala contractată prin meseria lor, ei suferă și de o altă maladie – de îngrozitoarea lor sărăcie.

Lui Ramazzini îi aparține termenul „*boală profesională*”, deoarece era interesat de aspectul curativ și de profilaxia acestor boli. Concomitent, el pledează pentru legiferarea prevenirii accidentelor de muncă și a maladiilor profesionale.

În sec. XVII, când începe revoluția industrială în Anglia, care apoi (sec. XVIII–XIX) se extinde și în celelalte țări ale Europei, apar probleme noi de sănătate a muncitorilor, legate, direct sau indirect, de procesul de muncă și de condițiile mediului de muncă.

În istoria dezvoltării igienei muncii este semnificativă contribuția savanților igieniști din **Rusia**. Progresul tehnic a avut drept urmare înrăutățirea condițiilor de lucru. Muncitorii, nemulțumiți de aceste condiții, au început să se revolte, cerând ameliorarea condițiilor de muncă în industrie. De aceea, s-au făcut încercări de a lua măsuri prin decretarea unor regulamente cu conținut profilactic.

Pe timpul lui Petru I, când se construiau uzine metalurgice, ateliere de prelucrare a metalului și de producere a armelor, șantiere navale etc., a fost editat *Regulamentul de manufactură*, în care era indicat că colegiile trebuie să urmărească cu strictețe ca fabricanții să mențină în ordine locurile de muncă ale meșteșugarilor. În 1714 apare *Regulamentul și regulile de lucru pentru fabricile de postav și de corăbii*, în care se face o încercare de a proteja muncitorii de năpastele patronilor întreprinderilor. Concomitent a fost emis și un ordin de a angaja un medic la două uzine de arme.

În anul 1763 M. V. Lomonosov publică lucrarea *Primele întreprinderi metalurgice și de extragere minieră*, în care acordă o atenție deosebită problemelor de igienă și de securitate a muncii minerilor, ventilației minelor, întăririi galeriilor din mine, îmbrăcăminteii minerilor. Tot el a ridicat problema muncii copiilor și a consecințelor ei.

Chiar la primele etape de dezvoltare a industriei în Rusia, medicii progresiști meditau asupra necesității ameliorării condițiilor de muncă și încercau să atragă atenția societății asupra acestor probleme. Astfel, medicul rus I. M. Protasov a descris condițiile grele de lucru la întreprinderile metalurgice din Ural. În 1847 A. N. Nikitin (1793–1858) publică prima carte din Rusia de igienă a muncii – *Bolile muncitorilor și măsurile de protecție*, în care au fost descrise condițiile de muncă a 120 de profesii de muncitori, folosind material și din lucrarea lui Ramazzini. Astfel, A. N. Nikitin poate fi considerat, pe bună dreptate, unul dintre fondatorii igienei muncii în Rusia.

O serie de idei igienice importante au început să se realizeze în practică odată cu inițierea cercetărilor științifice sistematice în domeniu, îndeosebi

odată cu organizarea catedrelor de igienă la facultățile medicale universitare. Un merit deosebit la acest capitol îi aparține lui Aleksei Petrovici Dobroslavin, care a fondat prima catedră de igienă pe lângă Academia Medico-Chirurgicală din Petersburg. Fiind fondatorul științei igienice în Rusia, el a citit prima lecție de igienă la 19 noiembrie anul 1871. Primul în Rusia a efectuat cercetări experimentale în domeniul igienei, a fondat un laborator de igienă pe lângă catedră. Determinând sarcinile acestei științe, A. P. Dobroslavin a scris: „*Igiena trebuie să studieze condițiile pentru cea mai fructuoasă activitate a omului și să determine factorii ce acționează nefavorabil asupra ei, să găsească mijloace de stimulare sau lichidare a acestora*”.

Problemele igienei muncii au ocupat un loc de frunte în activitatea lui A. P. Dobroslavin. El a descris condițiile de muncă la fabricile de tutun, în mine, în cheson, a caracterizat pneumoconiozele de diferită etiologie, precum și tabloul clinic al intoxicațiilor profesionale cu hidrogen sulfurat și cu plumb.

În igiena muncii o mare contribuție a adus-o și Fiodor Fiodorovici Erisman (s-a născut în Elveția și a absolvit Universitatea din Zürich). La vârsta de 23 de ani el susține examenele de doctorat în medicină, activează în calitate de asistent la clinica de oftalmologie, iar în anul 1869 pleacă la Petersburg. Acordă o mare atenție condițiilor igienice de trai ale muncitorilor. În 1877 el publică lucrarea *Igiena profesională sau igiena muncii intelectuale și celei fizice*, care este primul manual original de igienă a muncii din Rusia.

În anul 1879 F. F. Erisman este invitat de zemstva gubernială din Moscova pentru a organiza controlul sanitar al fabricilor și uzinelor. Din 1882 el conduce catedra de igienă a Facultății de medicină a Universității din Moscova. Sub conducerea lui F. F. Erisman o grupă de medici-sanitari din Moscova (A. V. Pogojev, E. M. Dementiev și alții) a efectuat avizarea sanitară a 1080 de fabrici și uzine din gubernia respectivă, cu 114 000 de muncitori. Au studiat condițiile de muncă și de trai ale muncitorilor, condițiile de angajare, componența muncitorilor și familiilor lor, durata zilei de muncă, salariul, alimentația; s-au efectuat cercetări antropometrice ale muncitorilor și membrilor familiilor lor. Apoi au fost publicate 19 volume, circa 6000 de pagini, cu denumirea *Materialele cercetărilor fabricilor și uzinelor din gubernia Moscova*. Pe baza acestor cercetări a fost elaborat un proiect de reguli sanitare cu privire la construcția și menținerea întreprinderilor industriale, care în condițiile Rusiei țariste n-a fost realizat.

F. F. Erisman (1842–1915)

În anul 1896, împreună cu un grup de profesori, F. F. Erisman a fost concediat din Universitatea din Moscova pentru atitudinea sa compătimitoare față de mișcarea politică a studenților. Numele lui F. F. Erisman îl poartă Institutul de Cercetări Științifice în Domeniul Igienei din Moscova, fondat în anul 1921 în baza stației sanitare a orașului Moscova, deschise din inițiativa lui F. F. Erisman în anul 1891.

În anul 1873 a fost deschisă catedra de igienă la Universitatea din Harkov. Primul conducător al ei a fost A. N. Iakobii. Din anul 1885 catedra este condusă de I. P. Skvorțov (1847–1921).

Ulterior în Rusia au activat eminente savanți, care și-au adus contribuția la dezvoltarea igienei muncii. Printre ei îi menționăm pe D. P. Nikolski (1855–1918), care în 1907 a publicat unul dintre primele îndrumări – *Curs de igienă profesională*; G. V. Hlopin (1863–1929) – savant-igienist și specialist renumit, care a efectuat lucrări experimentale extrem de importante privind acțiunea toxicelor industriale asupra organismului, fiziologia muncii (cheltuieli de energie în timpul lucrului), igiena muncii și bolile profesionale în industriile chimică, minieră etc. Lui G.V. Hlopin îi aparțin monografiile *Industria chimică și sănătatea populației*, *Regimul de muncă și nocivitățile profesionale*, *Metodele de investigație în igienă*.

În istoria dezvoltării igienei muncii ca disciplină științifică un rol important îi revine lui V. L. Levițki (1867–1936), care a condus Organizația sanitară a guberniei Moscova, a stabilit prezența intoxicațiilor în masă cu mercur a meșteșugarilor din producerea fetrelui. A activat în calitate de

director al Institutului de Stat de Protecție a Muncii din Moscova, apoi ca director al Institutului de Boli Profesionale.

Trebuie remarcat și rolul marelui fiziolog rus I. M. Secenov (1829–1905) în dezvoltarea igienei și fiziologiei muncii. Lucrarea lui *Studiul mișcărilor de lucru ale omului* este de fapt o cercetare în premieră în domeniul fiziologiei muncii, în care se estimează rolul sistemului nervos în procesul de muncă. I. M. Secenov a elaborat criteriile fiziologice ale stabilirii duratei zilei de muncă.

În dezvoltarea fiziologiei muncii un rol extrem de important l-au avut lucrările lui N. E. Vvedenski (1852–1922), A. A. Uhtomski (1875–1942), M. I. Vinogradov (1892–1968).

În anul 1923, la Moscova se înființează Institutul de Cercetări Științifice ale Bolilor Profesionale V.A. Obuh (ulterior Institutul de Igienă a Muncii și Boli Profesionale). Chiar din momentul întemeierii, institutul promovează activ direcția profilactică în medicină.

În 1923 se deschide Institutul de Medicină a Muncii din Harkov (Ucraina), în 1924 – Institutul de Cercetări Științifice a Bolilor Profesionale din Leningrad. Ulterior astfel de institute se înființează și în alte centre industriale mari – Gorki, Sverdlovsk, Ufa, Kiev, Donețk, Krivoi Rog etc.

În anii 1923–1926 se fondează primele catedre de igienă a muncii în cadrul facultăților de medicină în Harkov, Kiev, Moscova, Leningrad. Începând cu anul 1926, igiena muncii se citește la toate facultățile de medicină din fosta URSS. În aceeași perioadă, în Rusia și în alte republici sovietice se organizează stații sanitaro-epidemiologice. Spre sfârșitul anului 1940 erau deja 1958 de stații, în care activau peste 11000 de medici și alți specialiști cu studii superioare.

În problema dezvoltării toxicologiei industriale un mare aport l-au avut savanții N. S. Pravdin (1882–1954) și N.V. Lazarev (1895–1974).

După Revoluția din Octombrie 1917, în Rusia au activat productiv savanții A. Letavet (1893–1984), B. B. Koiranski (1886–1972), E. Ț. Andreeva-Galanina (1889–1975), Z. I. Izraelson (1893–1973) și mulți alții. În anii 1952–1972 E. Ț. Andreeva-Galanina a activat în calitate de șef de catedră de igienă a muncii și boli profesionale la Institutul de Medicină Sanitaro-Igienică din Leningrad; a elaborat bazele științifice ale patologiei de vibrație și surdității profesionale, normativile igienice cu privire la nivelul vibrației, măsurile de prevenire a influenței negative a vibrației și zgomotului asupra organismului.

Sunt originale și de mare valoare manualele de igienă a muncii scrise de V. K. Navroțki (1974),

S. V. Alekseev, V. R. Usenko (1988), îndrumarul în două volume al lui N. F. Izmerov (1987) etc.

În afară de savanții-igieniști menționați, în Rusia au activat fructuos și alți cercetători, contribuind considerabil la dezvoltarea igienei muncii ca știință. Grație lor au fost elaborate multe regulamente igienice, indicații metodice, standarde de stat, măsuri profilactice concrete, care au fost implementate în serviciul sanitaro-igienic de stat și au avut un efect considerabil în profilaxia bolilor profesionale și în fortificarea sănătății muncitorilor.

În **România** teoria, metodele și practicile igienei muncii au o istorie a dezvoltării identică cu cea din alte țări. Evoluția acestei discipline se caracterizează însă printr-o întârziere față de ritmul de dezvoltare a ei în statele apusene. Această situație a fost condiționată de starea economico-culturală precară și de progresul prea lent al tehnicii și al științei.

Printre precursorii igienei în România, Victor Comes și coaut. (1974) îl numește, în primul rând, pe Constantin Caracaș (1773-1828).

În lucrarea sa fundamentală *Topografia Țării Românești* Constantin Caracaș scrie că una dintre cauzele scăderii numărului populației este hrana proastă a țăranilor slăbiți de munca grea și istovitoare. De aceea, el propune înlocuirea unor legi și regulamente sanitare, precum și înființarea unui organ sanitar (de poliție medicală), care să vegheze asupra a tot ce se referă la menținerea sănătății populației.

La etapa incipientă, activitățile din domeniul medicinei muncii erau orientate aproape în întregime spre accidente de muncă și terapia lor. O nouă etapă de evoluție a medicinei muncii începe doar în a doua jumătate a sec. XIX, care se extinde până la mijlocul sec. XX. După cum menționează Ion Toma (2006), în această perioadă are loc lărgirea obiectivelor medicinei muncii, care includ studiul bolilor profesionale, evidențierea cauzelor acestora, a mecanismelor lor de acțiune, simptomelor, tratamentului și metodelor de profilaxie. Evident, ca obiectiv de studiu au rămas în continuare accidentele de muncă și cauzele lor, rolul factorilor umani și tehnici, aspectele psihologice de securitate a muncii și de prevenire a accidentelor.

Apariția întârziată a igienei și medicinei muncii în România a fost cauzată și de industrializarea țării, care începe doar în a doua jumătate a secolului XIX. La această etapă apar publicații în domeniul medicinei muncii, diverse legi și regulamente privind igiena muncii la întreprinderile industriale. Una dintre primele lucrări în acest domeniu – *Colica saturnină* – aparține medicului român Mihail Zotta (1800–1864), fiind publicată în 1862 la Viena. Această

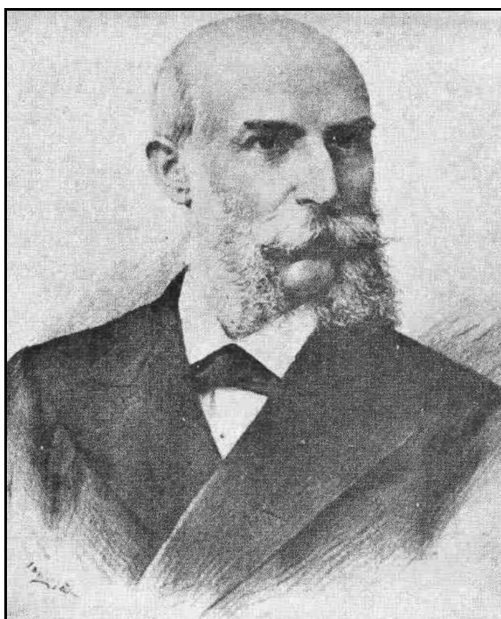
lucrare este, de fapt, teza de doctorat a savantului. În ea sunt reflectate cunoștințele acelei perioade, întreaga istorie a intoxicațiilor cu plumb printre vopsitori și tipografi, simptomele, etiologia și tratamentul acestora. Un capitol separat este dedicat măsurilor profilactice, în care recomandă curățarea pielii prin băi cât mai frecvente, spălutul pe mâini de câteva ori pe zi, clătirea gurii, îmbrăcăminte de protecție, aerisirea atelierelor etc.

Trebuie menționat și aportul doctorului Iulius Barasch (1815–1863), care a publicat două lucrări: *Bolile unor meserii și Patimi produse din diferite munci*. Autorul a studiat și condițiile de muncă din subteran. În lucrările sale savantul a descris tulburările produse la meseriași prin poziția forțată a corpului, prin osteneala prea mare, prin expunerea îndelungată la temperaturile nefavorabile ale aerului, prin poluarea aerului. Pe lângă problema patogeniei bolilor profesionale, autorul dezbate și probleme de evidențiere a legăturii dintre starea de sănătate și condițiile socioeconomice.

Pe la mijlocul sec. XIX au fost înființate instituții de învățământ medical mediu și superior. Astfel, în 1856 Carol Davilla pune baza Școlii Naționale de Medicină și Farmacie din București, care în 1867 s-a transformat în Facultatea de Medicină. În 1885 este înființată Facultatea de Medicină din Iași, în 1863 – Institutul de Chimie Sanitară din București și o serie de instituții spitalicești, iar în 1887 – Institutul de Patologie și Bacteriologie al profesorului Victor Babeș. În anul 1870, la Facultatea de Medicină din București s-a fondat prima catedră de igienă condusă, pe parcursul a 40 de ani, de Iacob Felix.

Perioada orânduirii burghezo-moșierești conține mai multe etape caracterizate mai reușit de legile sanitare din 1874 (Davilla, Fătu, Felix), 1910 (Cantacuzino, Sion) și 1930. Accentuăm că toate problemele sanitare, inclusiv cele ale igienei muncii, erau în sarcina Departamentului Internelor și au fost foarte neglijate. Cu tot caracterul avansat al legilor și regulamentelor, situația oamenilor a rămas mizerabilă. În special, condițiile de viață ale muncitorilor și țăranilor au fost foarte puțin modificate. Starea de sănătate a populației este mult prea precară. Până în anul 1945 mortalitatea infantilă constituia 18-19 %, mortalitatea prin tuberculoză – 170-200 de cazuri la 100 000 locuitori. Durata medie a vieții era de circa 42 de ani.

O contribuție deosebită la dezvoltarea igienei muncii din România a adus-o Iacob Felix – cea mai proeminentă figură a igieniștilor români, întemeietorul igienei în România, profesor de igienă, deținător al mai multor funcții.

Iacob Felix (1832-1905)

Iacob Felix și-a făcut studiile medicale la Viena, apoi vine la țară, în Oltenia, și ocupă postul de medic. În anul 1861 este chemat la București ca medic de sector, iar în 1862 este numit profesor de igienă la Școala Națională de Medicină și Farmacie, mai târziu – profesor la catedra de igienă și salubritate publică a Facultății de Medicină nou-formate. Ocupa funcții importante – medic-șef al or. București, apoi director general al serviciului sanitar. Din 1880 este membru titular al Academiei Române.

În domeniul igienei muncii merită atenție *Legea sanitară* din 1874, care pune bazele igienei industriale. La elaborarea ei și a regulamentelor industriilor insalubre din 1867-1875 și 1894 a contribuit și Iacob Felix. Aceste documente prevăd măsuri referitoare la securitatea muncii, munca copiilor și a femeilor, prevenirea bolilor profesionale, organizarea inspecției sanitare a muncii etc.

Iacob Felix pune problema înființării laboratoarelor de igienă. El este fondatorul igienei științifice în România; a jucat un rol foarte important în dezvoltarea sănătății publice la sfârșitul secolului XIX, când se pun bazele unei organizări sanitare moderne. În lucrarea *Istoria igienei în România în secolul XIX și starea ei la începutul secolului XX* Iacob Felix își expune concepțiile sale progresiste privind influența condițiilor socioeconomice asupra sănătății populației. Lucrările lui Felix sunt studiate de studenții-medici, fapt ce se observă în monografiile pe teme de igienă elaborate de C. Istrati, V. Bianu, Șt. Stâncă și alții.

Un mare savant cu renume mondial a fost dr. Ștefan Stâncă (1865-1897), care a urmat Facultatea de Medicină la Iași, apoi la București. În 1891 susține teza de doctor la tema *Mediul social ca factor*

patologic, în care demonstrează un mod de gândire plasat pe poziția cea mai înaintată a medicinei din acele timpuri – a celei preventive. El afirmă că la baza medicinei preventive trebuie să stea etiologia.

Bazându-se pe o bogată statistică medicală, în special culeasă din Anglia, țară cu un capitalism dezvoltat, el pune în evidență legăturile existente între morbiditatea, mortalitatea, durata vieții muncitorilor și condițiile lor de muncă. Este foarte importantă concepția lui Ștefan Stâncă privind patologia profesiunilor. El menționează că, potrivit acestei concepții, putem evidenția legătura dintre intoxicațiile cu plumb, fosfor etc. și exercitarea unor meserii. Patologia profesională, după el, este condiționată de munca excesivă în condiții antiigienice.

Istoria igienei muncii din România a cunoscut activitatea rezultativă a medicului Constantin Popescu-Azuga (1866-1917), personalitate marcantă care, după absolvirea Facultății de Medicină din București, practică medicina la sate, în mijlocul țăranilor. Unul dintre evenimentele importante ale carierei lui este susținerea, în 1896, sub președinția prof. I. Felix, a tezei de doctorat cu tema *Contribuții la studiul stării igienice și sanitare a populației rurale*.

Între anii 1898 și 1916 ocupă postul de medic la Azuga, lucrând și la întreprinderile din localitate. În 1908 este numit, de către prof. I. Cantacuzino, inspector sanitar în domeniul igienei industriale. În această perioadă, în România se dezvoltă intens capitalismul, se creează structurile din industriile petrolieră, de zahăr, de hârtie etc. Dr. C. Popescu-Azuga a observat intensificarea exploatarei muncitorilor, durata nenormată a zilei de muncă, lipsa măsurilor de protecție a muncii și de aceea îl preocupă problemele igienico-sanitare la întreprinderi. În 1909 el publică cea mai valoroasă lucrare a sa în două volume, intitulată *Starea igienică și sanitară a industriei noastre*. Lucrarea a fost înalt apreciată de prof. I. Cantacuzino. Profesorul Petru Manu scrie în cartea sa *Igiena muncii și bolile profesionale* (1957) că aprecierea lui I. Cantacuzino rămâne în întregime valabilă, la care se mai poate adăuga că este prima anchetă igienico-sanitară efectuată în principalele întreprinderi industriale după un plan sistematic și, de asemenea, că au fost studiate amănunțit procesul de producție, noxele, măsurile de protecție, condițiile de viață și de muncă ale muncitorilor, alimentația lor, munca femeilor și a copiilor. Aceste rezultate ale studiilor au fost luate în vedere de către I. Cantacuzino la elaborarea, în 1910, a Legii sanitare, care prevedea măsuri de îmbunătățire a condițiilor de muncă.

Învățăământul medical are caracteristici pozitive atât la București, unde catedra de igienă este condusă de Dimitrie Mezincescu (1880-1961), cât și la Cluj, prin catedra de igienă condusă de Iuliu Moldovan

(1882-1966), care a creat un puternic curent de medicină preventivă. Rezultatele întregii sale activități de igienist și organizator de sănătate au fost incluse în lucrarea *Tratat de sănătate publică* (1947). Tot la Facultatea de Medicină din Cluj au activat cu succes profesorii Constantin Poenaru-Căplescu și Leon Prodan, specialist în igiena muncii și boli profesionale.

Activitatea lui C. Poenaru-Căplescu (1875-1984) a fost dedicată studierii unor probleme ale patologiei profesionale. A publicat mai multe lucrări, una dintre care este *Accidentele muncii, bolile profesionale și asigurările sociale*. De menționat și comunicările sale la diverse congrese internaționale de igienă industrială. În lucrările și comunicările savantului se demonstrează durată excesivă a zilei de muncă, exploatarea neomenească a lucrului adolescenților, influența nefavorabilă a acestor factori asupra sănătății muncitorilor, lipsa măsurilor de protecție a muncii. C. Poenaru-Căplescu subliniază rolul deosebit de important al educației sanitare în combaterea accidentelor și bolilor profesionale.

Profesorul Leon Prodan în 1913 publică o lucrare despre intoxicația cu cadmiu. În anul 1931 el este primul profesor din România care citește lecții de igienă a muncii. A mai publicat lucrări privind problemele intoxicațiilor cu plumb, de organizare a serviciului de igienă industrială, de control igienic la întreprinderi. Lui îi aparține volumul *Probleme de sănătate publică* și capitolul de igienă a muncii în lucrarea *Tratat de sănătate publică*.

Un aport deosebit de important în dezvoltarea igienei muncii l-au avut catedra de igienă de la Iași, condusă în perioada 1922-1934 de profesorul Mihai Ciucă (1883-1969), institutele de igienă din București, Cluj și Iași.

Bazele igienei muncii ca ramură independentă a igienei și ca disciplină științifică au fost puse după 23 august 1944. După evenimentele revoluționare din 1944-1948, aspectelor profilactice din activitatea medico-sanitară li se acordă un loc de frunte în toate unitățile de asistență medicală și sanitară. Se înființează rețele medicale pe specialități, inclusiv rețeaua de igienă a muncii cu puternice institute de igienă. Inițial în cadrul instituțiilor de igienă din centrele universitare București, Cluj, Iași, Timișoara au fost create secții de igienă a muncii.

La facultățile de medicină și la facultatea pentru specializarea medicilor și farmaciștilor iau ființă noi catedre și discipline de igienă. În 1949 au fost fondate facultățile de igienă cu catedrele de igienă a muncii. Prin intermediul Ministerului Sănătății și Academiei Române se efectuează importante cercetări științifice în diferite probleme din domeniu. În anul 1951, la București se înființează Centrul de igienă a muncii, în care au fost efectuate cercetări științifice

în domeniul mediului industrial, fiziologiei muncii, bolilor profesionale, și ca rezultat au fost elaborate măsuri profilactice importante.

La 1 ianuarie 1954 este fondat Institutul de Igienă a Muncii. O etapă mai avansată este elaborarea legislației sanitare în domeniul igienei muncii. Deja în primii 10-20 de ani de activitate s-au înregistrat succese considerabile în ridicarea nivelului de sănătate al muncitorilor.

După cel de-al Doilea Război Mondial, în România a fost adoptat conceptul *medicină a muncii* în locul celui de *igienă a muncii*. Termenul *medicina muncii* este sinonim cu *sănătate ocupațională (occupational health)* și *sănătate în muncă (santé au travail)*.

La rezolvarea marilor probleme de sănătate publică, igiena muncii și-a adus contribuția prin măsuri speciale sau generale de asanare. Statul investește în toate construcțiile mari realizări pe plan economic și social-cultural, implementează normative igienice în interesul apărării și promovării sănătății muncitorilor. Sunt editate un șir de manuale cu titlul *Medicina muncii*, destinate studenților și medicilor-practicieni, scrise de Alexandru Dienes (Târgu-Mureș, 1977), Petru Țurcan (Timișoara, 1978), Toma Niculescu (București, 2003), Ion Silion, Cristina Cordoneanu (Iași, 2003), Ion Toma (Craiova, 2006), Elena-Ana Păuncu (Timișoara, 2008). De o mare valoare științifică, didactică și practică este manualul autorilor români în 2 volume *Medicina ocupațională* sub redacția lui Aristotel Cocârlă (Cluj-Napoca, 2009).

În toate domeniile mari de medicină a muncii s-a desfășurat o intensă activitate științifică, rezultatele căreia s-au dovedit a fi de o valoare deosebită pentru practica ocrotirii sănătății și au fost recunoscute și peste hotarele țării drept o contribuție de seamă la îmbunătățirea patrimoniului științific. Lucrări de o deosebită importanță pentru igiena muncii au scris remarcabilii slujitori ai medicinei muncii: Petru Manu, Toma Niculescu, Eugenia Naghi (București), Ioan Suci, Aristotel Cocârlă (Cluj-Napoca), Petru Țurcan (Timișoara), Grigorie Stavri, Ion Silion, Cornelia Mihalache (Iași), Alexandru Dienes (Târgu-Mureș), Ioan Berilă, Ion Toma (Craiova), Dorin Bardac (Sibiu) și alții. Sunt de mare valoare realizările Societății Științifice de Medicină a Muncii din România.

În **Moldova** istoria dezvoltării științei în general și a igienei muncii în particular a decurs în funcție de regimurile statale de care era dependentă. Pe timpuri, primele aspecte igienice aparțineau igienei generale, și doar indirect se reflectau ca probleme ale igienei muncii.

Primele scrieri despre aspectele igienice au apărut în anii '70 ai sec. XVII, când domnitorul Gh. Ghica aprobă funcția de medic (polițai) orășenesc în Iași. Se instituie *Casa publică* care dirija și proble-

mele sanitare. Pe lângă spitale se creau consilii de tutelă (epitropii). Astfel, consiliul pe lângă spitalul *Sf. Spiridon* din Iași consta din reprezentanți ai curții domnești, ai culturii, din monahi, medici, care aveau grijă nu numai de activitățile curative, ci și de realizarea măsurilor de combatere a maladiilor.

Pe la sfârșitul sec. XVII – începutul sec. XVIII, în Moldova sosesc câțiva medici din Rusia – G. M. Orreus, D. S. Samoilovici, Volifingher, I. M. Minderer și alții, care au organizat lupta de combatere a diferitelor maladii, îndeosebi a celor infecțioase. Acțiuni medicale mai ample se desfășoară abia în sec. XIX, ceea ce se explică prin starea materială grea a populației, practic lipsită de asistență medicală, prin răspândirea multor maladii grave.

În anul 1813, la Chișinău se înființează Direcția medicală orășenească, compusă din 10 persoane, inclusiv un inspector și un medic. Sarcinile acestei direcții erau de a organiza asistența medicală a populației și de a populariza cunoștințele medicale. Se construiește primul spital orășenesc (se deschide la 20 decembrie 1816). În 1830 se formează Secția de ocrotire a sănătății, se organizează unele măsuri de igienă.

Un rol important în această perioadă îi revine lui C. Vârnav, care în 1836 susține teza de doctor cu tema *Prima experiență a fiziografiei Moldovei*, caracterizând proprietățile curative și profilactice a 332 plante medicinale din Moldova. C. Vârnav a desfășurat o largă activitate în cercetarea stării sanitare a ținutului, pentru caracteristica medicinei populare, pentru popularizarea cunoștințelor medico-geografice, a recomandărilor profilactice.

La sfârșitul anului 1869, în Basarabia se întemeiază medicina de zemstvă, care avea drept sarcină grija față de populația rurală. În 1872, din inițiativa medicului T. Ciorbă și a direcției de zemstvă a guberniei, pe lângă spitalul de zemstvă se deschide Școala de pregătire a felcerilor și moașelor (2 ani). În 1886, în spitalul de zemstvă al guberniei se deschide un cabinet de cercetări analitice și microscopice.

La sfârșitul sec. XIX problema ocrotirii sănătății și combaterii diverselor maladii în Basarabia a trezit interesul multor savanți. Astfel, în 1892, la Kiev, apare cartea lui M. Goelson *Orbirea la populația din Chișinău*; în 1893 – cartea rectorului Universității din Kiev, A. Korceak-Cepurkovski, *Materiale pentru istoria medicinei de zemstvă din gubernia Basarabia*. Aceste publicații conțineau și recomandări igienice, inclusiv ale igienei muncii.

Un deosebit interes îl trezesc lucrările savanților din Basarabia: A. Coțovschi, I. Șeptelici-Herțesco, M. Rașcovici, T. Ciorba, I. Varzari etc., care conțineau măsuri de combatere a mai multor maladii.

Până la formarea zemstvelor, în Basarabia nu exista un sistem special de măsuri sanitaro-antiepi-

demice. Responsabili de realizarea acestor măsuri erau medicii din județe și orașe (A. V. Korceak-Cepurkovski, N. A. Doroșevschi, 1893), de aceea măsurile purtau caracter antiincendiar.

Concomitent, după proiectul și sub conducerea lui Toma Ciorbă, se construiesc spitalul de boli infecțioase (1896) și spitalul militar (1908). T. Ciorbă a condus mulți ani spitalul de boli infecțioase, realizând importante măsuri curative și profilactice.

În anul 1873 a avut loc primul congres al medicilor de zemstvă, apoi au urmat mai multe congrese la care se discutau probleme organizatorice și sanitaro-igienice, punându-se accentul pe necesitatea realizării măsurilor profilactice de combatere a maladiilor. Populația era chemată să facă curățenie în curți, pe străzi, la locurile de muncă și în cele publice, iar așa-numitele „*detașamente medicale*”, formate din polițiști, medici, felceri, slujitori ai Bisericii, controlau lucrul efectuat. La multe congrese se discuta despre necesitatea creării biroului sanitar al guberniei și instituirea funcției de medic sanitar. Însă sistemul birocratic de fiecare dată respingea propunerea. Mai mult decât atât, a fost lichidată finanțarea măsurilor de combatere a epidemiilor, ceea ce a provocat creșterea epidemiei de holeră. Sperându-se, cinovnicii zemstvei îl invită, în 1893, pe A. V. Korceak-Cepurkovski să organizeze biroul sanitar al guberniei și să-l conducă. Acesta s-a inclus activ în lucru, invitându-i să activeze în birou pe M. P. Rașcovici, Iu. A. Katkovski, T. F. Ciorbă ș. a.

Propunerile de a înființa instituții sanitare în județe și a institui funcții de medici sanitar, care trebuie să fie igienisți, n-au fost ascultate. La sfârșitul sec. XIX, funcții de medic sanitar aveau doar orașele Chișinău (T. F. Ciorbă, M. B. Frenchel), Bender (C. Z. Porucic) și Bălți.

Cele 9 congrese ale medicilor de zemstvă (ultimul a avut loc în 1914) au acordat atenție necesității lichidării neajunsurilor în condițiile de trai ale țăranilor, propagării cunoștințelor igienice, creării condițiilor de instruire în școli. De menționat și rolul Societății medicilor din Basarabia, la ședințele căreia se citeau lecții, informații importante.

În perioada primului război mondial s-a redus drastic activitatea tuturor instituțiilor medicale. O mare parte dintre ele au fost lichidate, situația sanitară s-a înrăutățit, iar posibilitățile medicilor erau prea mici pentru rezolvarea tuturor problemelor.

În perioada interbelică (1918-1940) problemele sănătății publice au devenit o prerogativă permanentă a Statului Român, care a reușit să organizeze și să majoreze numărul de instituții medicale.

În anii de după al Doilea Război Mondial, de rând cu restabilirea și reconstruirea orașelor și întreprinderilor industriale, au luat amploare și

problemele igienei și securității muncii. În 1945, în cadrul Institutului de Stat de Medicină din Chișinău a fost fondată catedra *Igienă generală*, prin concursul profesorului Cristofor Nikogosian, doctor habilitat în medicină, Om Emerit în științe. El a condus catedra până în anul 1957, fiind succedat în funcție de conferențiarul A. Zorin (1957-1960), apoi de profesorul I. Reznik (1960-1979). Concomitent, I. Reznik era și președinte al Societății științifice a igieniștilor din republică, membru al consiliului director al Societății igieniștilor din URSS.

În anul 1963, la insistența ministrului Sănătății, profesorului universitar Nicolae Testemițanu, în cadrul Institutului de Stat de Medicină din Chișinău a fost fondată Facultatea *Igienă și Sanitarie* (ulterior – Facultatea *Medicină Preventivă*, iar actualmente – Facultatea *Sănătate Publică*). Pe lângă catedra *Igienă generală* au apărut cursuri didactice de profil: igiena comunală (actualmente, igiena mediului), în frunte cu doctorul în medicină, lectorul superior Filimon Avraman; igiena muncii, condus de doctorul în medicină, conferențiarul universitar Vasile Iachim; igiena alimentației – de doctorul în medicină, conferențiarul universitar Victor Vangheli; igiena copiilor și adolescenților – de doctorul în medicină, conferențiarul universitar Ion Hăbășescu.

Luând în considerație specificul economiei republicii noastre, Iacov Reznik – savant igienist, profesor universitar, doctor habilitat în științe medicale, Om Emerit în științe – a creat o nouă școală științifică: igiena muncii în agricultură și toxicologia pesticidelor.

Iacov Reznik (1902 – 1979)

Iacov Reznik s-a născut în orașul Orhei. După absolvirea Institutului de Medicină din Odesa (1925), activează în același oraș în calitate de medic sanitar în domeniul igienei muncii. În anul 1930 își începe activitatea didactică la Institutul de Medicină din Odesa, deținând funcțiile de lector-asistent, conferențiar, șef al catedrei *Igiena muncii* (din 1937), decan al Facultății *Igienă și Sanitarie* (din 1939). Din anul 1960 și până la sfârșitul vieții sale (1979) este șef al catedrei *Igienă generală* a Institutului de Stat de Medicină din Chișinău.

Aici profesorul Iacov Reznik pregătește o pleiadă de savanți cu realizări importante în igiena muncii. Sub conducerea lui, în 1965 susține teza de doctorat Victor Vangheli (*Studiul sanitaro-toxicologic al hexaclorbutanului ca fumigant pentru combaterea filoxerei*), iar Gheorghe Sprincean – în 1966 (*Studiul igienic al condițiilor de muncă și măsurile de asanare la fabricile de fermentare a tutunului*). Profesorul Iacov Reznik își orientează discipolii spre condițiile de muncă ale adolescenților. În acest context, Ion Hăbășescu realizează, în 1966, teza de doctorat cu tema *Evaluarea igienică a condițiilor și regimului de instruire al adolescenților de 15-16 ani în colegiile de profil viticultură*.

Anul 1970 a fost foarte productiv, sub conducerea profesorului Iacov Reznik au fost susținute 6 teze: una de doctor habilitat, a Henrietei Rudi (*Igiena muncii în viticultura contemporană*) și 5 teze de doctorat: Nicolae Bucun – *Caracteristica fiziologico-igienică a lucrărilor manuale și mecanizate din pomicultură*; Valentin Gudumac – *Unii indici ai proceselor de oxidare și reducere la acțiunea hexaclorbutadienului asupra animalelor*; Gheorghe Ivasi – *Influența hexaclorbutadienului asupra unor complexe proteice ale serului sanguin și asupra permeabilității vasculare și tisulare*; Mihai Popovici – *Starea echilibrului acido-alkalin și a unor indicatori ai metabolismului mineral la acțiunea hexaclorbutadienului*; Lili Suvac – *Conținutul de DDT în organismul populației Moldovei, care nu contactează cu pesticidele, și unele particularități ale influenței lui nefavorabile*. Trebuie menționată și activitatea asistentei catedrei *Igienă generală* Lidia Kuznețov, care în 1967-1969 face doctoratul la Moscova și își alege ca temă reacțiile fiziologice ale adolescenților angajați în industria textilă.

O serie de lucrări realizate sub conducerea prof. Iacov Reznik erau orientate spre cercetarea igienică a condițiilor de muncă și elaborarea măsurilor profilactice în diverse ramuri ale agriculturii. În această direcție au fost organizate studii și susținute teze de doctorat: Gheorghe Ostrofeț – *Evaluarea igienică complexă a condițiilor de muncă în gospodăriile de cultivare a răsadului de tutun* (1978), Grigore Friptuleac – *Caracteristica fiziologico-igienică a lucrărilor din legumicultura de câmp* (1979); Maria Moraru – *Igie-*

na muncii la cultivarea culturilor etero-oleaginoase (1983). Au fost efectuate studii științifice și în alte domenii. Tezele de doctorat începute sub conducerea profesorului Iacov Reznik au fost și susținute apoi de Ion Diaciuc – *Evaluarea fiziologico-igienică a condițiilor de muncă și măsurile de asanare la fabricile avicole* (1981); Dumitru Rusnac – *Igiena muncii la extragerea pietrei prin metoda subterană* (1982).

Iacov Reznik a fost o perioadă îndelungată președinte al Societății Igieniștilor din RSSM. Experiența și cunoștințele sale continuă să existe prin discipolii săi și prin monografiile *Igiena utilizării pesticidelor în agricultură* (1969) și *Igiena muncii în pomicultură* (1975).

Au fost publicate peste 800 de articole științifice, 8 monografii, 7 manuale, 35 de elaborări metodice, 4 culegeri de materiale a 4 conferințe organizate de colaboratorii catedrei, iar monografia *Igiena muncii în agricultură* (coautori – Henrieta Rudi și Grigore Friptuleac) a fost menționată în 1982 cu premiul *F. Erisman* al Academiei de Științe Medicale a URSS.

Pe parcursul anilor 1979-1994, în fruntea catedrei *Igiena generală* a activat Henrieta Rudi – doctor habilitat, profesor universitar. Ea a continuat investigațiile științifice la tema igienei muncii în viticultură.

Din anul 1994 până în prezent catedra este condusă de profesorul universitar Gh. Ostrofeț, care în 2000 și-a susținut teza de doctor habilitat în științe medicale cu tema: *Evaluarea complexă a condițiilor de muncă ale operatorilor terminalelor video și elaborarea principiilor fiziologico-igienice ale regimurilor de muncă și odihnă*.

Pentru a bună desfășurare a procesului didactic, prin eforturile colaboratorilor catedrei a fost editat în traducere din limba rusă manualul *Igiena* (autor R. D. Gabovici, 1991), iar în original au apărut manualele *Igiena* (autori Gh. Ostrofeț, L. Groza, L. Kuznețov, 1994), *Igiena pentru Facultatea Farmacie* (autori Lilia Groza, Larisa Migali, 1994); *Curs de igienă* (autor Gh. Ostrofeț, 1998). Pentru studenții cu studiere în limba rusă au fost editate: *Общая гигиена, Руководство к практическим занятиям*, (Gh. Ostrofeț, H. Rudi, L. Groza, L. Kuznețov; vol.1, 1999, vol. 2, 2000). Au fost publicate toate elaborările metodice necesare studenților.

În anul 2002 catedra a organizat o conferință științifică internațională cu tema *Profilaxia – strategia principală a sănătății publice*, iar în anul 2004 – o conferință cu tema *Problemele stringente ale igienei la etapa contemporană*.

Profesorul Gheorghe Ostrofeț continuă studiile științifice în igiena muncii. Sub conducerea lui au fost organizate cercetări și susținute teze de doctorat: Ovidiu Tafuni – *Evaluarea complexă a influenței condițiilor de muncă asupra sistemului cardiovascular al operatorilor la terminalele video. Măsurile de profilaxie*

(2003); Aliona Tihon – *Estimarea fiziologico-igienică a condițiilor de muncă cu computerele ale angajaților din telecomunicații la diferite etape ale ciclului de muncă* (2008).

Gh. Ostrofeț a publicat 12 manuale și monografii de igienă. De menționat monografiile: *Computerele – probleme actuale ale igienei și fiziologiei muncii operatorilor* (2002), „*Problemele stringente ale igienei la etapa contemporană* (2004).

Contribuții esențiale în dezvoltarea științei igienice în Republica Moldova a adus Institutul Moldovenesc de Cercetări Științifice în Igienă și Epidemiologie (IMCȘIE), înființat în 1947 pe baza Laboratorului de bacteriologie sanitară. Această instituție, împreună cu Stația Republicană Sanitaro-Epidemiologică (fondată în 1948), a rezolvat numeroase probleme de sănătate publică. În primii ani de activitate tematica științifică includea problemele de toxicologie și de igiena utilizării pesticidelor în agricultură. În această direcție au activat Victor Vangheli, Ana Gulco.

În 1965 a fost organizată prima conferință a igieniștilor și medicilor sanitari, dedicată problemelor igienei rurale. În 1969 a avut loc conferința științifico-practică consacrată împlinirii a 20 ani de la înființarea Stației sanitaro-epidemiologice republicane, în lucrările căreia au fost reflectate unele probleme ale igienei utilizării agrochimicelor în gospodăria sătească a RSSM (Nina Gontovaia, Nina Petuhova).

Din anul 1970, în laboratorul *Igiena muncii* (șef – Victor Vangheli) al IMCȘIE se studiază igiena muncii la fabricile de conserve (Victor Vangheli) și igiena muncii la depozitele de vinuri (Mihai Godorozea); continuă cercetările privind toxicologia și igiena utilizării agrochimicelor (Andrei Vasilos, Ana Gulco, Ana Volneanschi, Neli Zimnița, Vera Cernocan, Valeria Dmitrienco).

Din anul 1986, în funcția de director al IMCȘIE este numit conferențiarul universitar, doctor în medicină Vasile Iachim, care orientează cercetările științifice spre problemele de igienă (inclusiv igiena muncii) la complexele agroindustriale ale republicii. În anul 1988 IMCȘIE este comasat cu Institutul de Cardiologie și cel de Ftiziopulmonologie. Noua instituție a fost denumită Institutul de Medicină Profilactică și Curativă (director – academicianul Mihail Popovici). În 1988 șef al laboratorului *Igiena muncii* devine Vasile Iachim. Se intensifică studiile în problemele de toxicologie, igiena muncii pomicultorilor, evaluarea morbidității muncitorilor de la fabricile de mobilă, igiena muncii mecanizatorilor din agricultură.

În anul 1995, la propunerea Ministerului Sănătății și printr-o hotărâre a Guvernului Republicii Moldova, IMCȘIE a fost comasat cu Centrul Republican de Igienă și Epidemiologie, instituindu-se Centrul Național Științifico-Practic de Igienă și Epidemiologie. Ulterior, în 1998, această denumire a fost

modificată în Centrul Național Științifico-Practic de Medicină Preventivă.

Laboratorul *Igiena muncii*, în frunte cu Vasile Iachim, își modifică denumirea în laboratorul *Medicina muncii*, iar activitatea științifică este orientată spre studierea stării de sănătate a diferitelor categorii de angajați în relație cu factorii ocupaționali. În ultimii ani se realizează studii și despre igiena muncii personalului medical. În urma cercetărilor științifice efectuate, colectivul laboratorului a elaborat măsuri de îmbunătățire a condițiilor de muncă și de fortificare a sănătății angajaților. În acest scop au fost elaborate recomandări metodice: *Metodologia efectuării examenelor medicale obligatorii la persoanele care activează în condiții nocive și nefavorabile* (2006), *Ameliorarea condițiilor de muncă și profilaxia morbidității lucrătorilor medicali din chirurgia de urgență* (2006).

În 1977, prin integrarea disciplinelor igiene, a fost înființată catedra *Igienă* a Facultății *Igienă și Sanitarie* (ulterior – Facultatea *Medicină Preventivă*; actualmente – Facultatea *Sănătate Publică*), ceea ce a permis ameliorarea bazei materiale și perfecționarea procesului didactic. Catedra a fost condusă de Vasile Iachim până în 1986; de Mihai Ojovanu – în anii 1986-1988; de Victor Vangheli – în perioada 1988-1997. Din 1999 catedra este dirijată de Grigore Friptuleac.

Au fost unificate principiile de elaborare a cursurilor și lucrărilor practice, de completare a proceselor-verbale, de efectuare a lucrărilor științifico-practice etc. Perfecționarea pregătirii studenților sub aspectul practico-organizatoric în domeniul supravegherii igienice preventive și curente a fost realizată prin subordonatură, introdusă în 1976, apoi, din 1989 – prin internatură, iar din 1996 – prin rezidențiatul de 2 ani.

Au fost editate o serie de elaborări metodice, materiale didactice manuale și compendii la igiena mediului, igiena muncii, igiena alimentației, igiena copiilor și adolescenților. A fost computerizată testarea studenților și rezidenților. În special, în anul 2000 a fost publicat compendiul de lucrări practice *Igiena muncii* (V. Vangheli, D. Rusnac).

Pe parcursul anilor, procesul didactic și științific a fost realizat de doctori în medicină, conferențieri: D. Rusnac, V. Chicu, asistentul N. Marian, doctorul habilitat în medicină, profesorul V. Vangheli, asistenții V. Macovei, V. Vozian, Raisa Rusu, V. Meșină, apoi s-au inclus în procesul instruirii profesorul Gr. Friptuleac, conferențierii Maria Moraru și V. Băbălău, asistentul S. Cebanu. Pregătirea cadrelor tinere se face prin masterat și doctoratură, prin cursuri de perfecționare, autoinstruire; se acordă o mare atenție însușirii limbilor moderne etc.

Începând cu anul 1988, colectivul desfășoară un studiu complex al problemelor igienice la SA *Tutun* (V. Vangheli, Gr. Friptuleac, I. Hăbășescu, M. Moraru,

U. Jalbă, A. Chirlici). În 1993, în studiu s-a inclus și doctoranda Raisa Rusu. Ea definitivează această lucrare, pe care și-a ales-o ca temă a tezei de doctorat.

La catedra *Igienă* au fost elaborate și susținute 2 teze de doctor habilitat în medicină (V. Vangheli, 1990; Gr. Friptuleac, 2001) și 7 teze de doctor în medicină (D. Rusnac, 1981; C. Râmiș, 2001; R. Rusu, 2003; E. Tcaci, 2003; V. Meșina, 2007; S. Cebanu, 2008; I. Pânzaru, 2009). De o importanță majoră sunt studiile conferențiarului D. Rusnac privind igiena muncii la extragerea subterană a pietrei calcaroase pentru construcție și indicațiile metodice în această direcție, aprobate de MS al Republicii Moldova. Au fost realizate mai multe teme științifice: *Condițiile de muncă, capacitatea de muncă și starea de sănătate a muncitorilor fabricilor de conserve din legume* (Victor Vangheli); *Estimarea igienică a mediului ocupațional și a stării de sănătate a muncitorilor fabricilor de producere a țigaretelor* (Raisa Rusu); *Estimarea stării de sănătate a angajaților întreprinderilor vinicole în relație cu condițiile de muncă* (Victor Meșină); *Evaluarea fiziologico-igienică a condițiilor de antrenament ale sportivilor în edificiile sportive de tip închis* (Sergiu Cebanu). De asemenea, au fost desfășurate cercetări științifice prețioase în estimarea igienică a factorilor de risc și a stării de sănătate a lucrătorilor gospodăriilor țărănești (Iurie Pânzaru).

Cu aportul catedrelor, au fost elaborate o serie de materiale metodice necesare serviciului practic de medicină preventivă:

- *Recomandări metodice privind evaluarea igienică a condițiilor de muncă și influența lor asupra organismului muncitorilor fabricilor de prelucrare finală a tutunului și producere a țigaretelor* (V. Vangheli, R. Rusu, Gr. Friptuleac, M. Moraru, A. Chirlici, I. Hăbășescu ș.a.; 2000).
- *Reguli și norme igienice pentru întreprinderile de transport auto și autoservice* (R. Rusu, Gr. Friptuleac, V. Băbălău, M. Moraru; 2001);
- *Recomandări metodice cu privire la perfecționarea formelor de evidență și metodelor de analiză a morbidității cu incapacitate temporară de activitate sportivă* (S. Cebanu, Gr. Friptuleac; 2004);
- *Reguli și norme sanitare pentru microîntreprinderile industriale și de prestare a serviciilor populației* (R. Rusu, V. Băbălău, Gr. Friptuleac; 2004);
- *Recomandări metodice privind evaluarea igienică a condițiilor de muncă și a stării de sănătate a angajaților întreprinderilor vinicole* (Gr. Friptuleac, V. Meșină; 2007).

În perioada 1995-1997 colaboratorii catedrei (V. Vangheli, Gr. Friptuleac, R. Rusu) au activat în cadrul proiectului moldo-american *Estimarea riscului și managementul riscului*. În anii 2002 și 2003 Gr. Friptuleac, V. Băbălău și A. Tafuni au fost antrenați în proiectul moldo-american de cercetare și dezvoltare

Calitatea aerului din încăperi și sănătatea copiilor. Între anii 2003 și 2005 Gr. Friptuleac a activat în proiectul Uniunii Europene *Promovarea sănătății și profilaxia maladiilor*. Aceste proiecte au permis stabilirea unor noi relații internaționale și achiziționarea unor aparate de performanță redutabilă: un spectrofotometru cu absorbție atomică, un monitor *Air Quality*, 4 computere. În continuare, pe parcursul anilor 2003-2007, Gr. Friptuleac participă activ la realizarea proiectelor cu privire la încălzirea globală și adaptarea sănătății umane în corespundere cu cerințele Convenției-Cadru a Națiunilor Unite privind Schimbările Climaterice.

În anul 1992 a fost fondată catedra *Igienă și epidemiologie* a Facultății *Perfecționarea medicilor*, condusă de Nicolae Opopol, doctor habilitat în medicină, profesor universitar, membru corespondent al Academiei de Științe din Moldova. Corpul didactic al acelei catedre activează cot la cot cu colaboratorii Centrului Național Științifico-Practic de Medicină Preventivă și cu celelalte catedre de igienă, rezolvând probleme vaste în igiena muncii: ameliorarea condițiilor de muncă ale muncitorilor, fortificarea sănătății lor și profilaxia bolilor profesionale.

Colectivele catedrelor au organizat conferințe științifice tematice, congrese ale igieniştilor, participă la lucrările comisiilor de problemă, colaborează cu instituțiile științifice și universitare din București, Iași, Timișoara, Craiova, Târgu-Mureș, Arad (România), Kiev (Ucraina), Perm, Moscova (Federația Rusă); Norfolk (SUA), Paris (Franța), cu cele din Belarus, Grecia etc.

La 3 februarie 2009 Parlamentul Republicii Moldova a aprobat **Legea privind supravegherea de stat a sănătății publice** (nr. 10), care reglementează organizarea supravegherii de stat a sănătății publice și stabilește cerințele generale de sănătate publică, drepturile și obligațiile persoanelor fizice și juridice și modul de organizare a sistemului de supraveghere de stat a sănătății publice.

În contextul acestei legi și al prevederilor Organizației Mondiale a Sănătății, sarcina de bază a catedrelor de igienă, a CNȘPMP, a Serviciului de Supraveghere de Stat a Sănătății Publice la ora actuală este dezvoltarea de mai departe a științei igienice. Se vor asigura implementarea reformelor organizatorice și a metodelor avansate de supraveghere preventivă și curentă a sănătății populației și a factorilor determinanți în corespundere cu prevederile Politicii Naționale de Sănătate și cu cerințele OMS și UE; perfecționarea în continuare a procesului didactico-metodic; elaborarea și implementarea priorităților în activitatea științifică și practică, a metodelor eficiente de estimare a riscurilor majore pentru sănătate, de ocrotire a sănătății muncitorilor, de profilaxie a maladiilor. Una dintre condițiile necesare de dezvoltare a igienei muncii este implementarea în deplină măsură

a sistemului de sănătate publică, a mecanismelor de mobilizare a potențialului tuturor ministerelor, departamentelor, administrațiilor publice centrale și locale, mișcărilor politice, organizațiilor nonguvernamentale, populației pentru realizarea sarcinilor de bază privind ocrotirea sănătății, determinată de factorii mediului ocupațional.

Bibliografie

1. Cocârlă Aristotel, *Medicina ocupațională*. Vol. 1 și 2, Cluj-Napoca, Editura Medicală Universitară *Iuliu Hațieganu*, 2009, 1463 p.
2. Dienes Alexandru, *Medicina muncii*, Târgu-Mureș, 1977, 310 p.
3. Friptuleac Grigore, Meșina Victor, *Sănătatea și factorii ocupaționali*, Chișinău, Editura *Bons Offices*, 2006, 132 p.
4. *Good Practice in Occupational Health Services: A Contribution to Workplace Health*, WHO, Regional Office for Europe, 2002, 80 p.
5. Manu Petru, *Igiena muncii și bolile profesionale*, București, Editura Medicală, 1957, 411 p.
6. Niculescu Toma, Todea Adriana, Toma Ion și alții, *Medicina muncii*, București, Editura *Medmun*, 2003, 477 p.
7. *Occupational health for the 1990 s*. Proceedings of a WHO Symposium, Amsterdam, 1990, 145 p.
8. Opopol Nicolae, Volneanschi Ana, Calin Vasile, *Realizările științifice în igienă și epidemiologie ale Centrului Național Științifico-Practic de Medicină Preventivă la 50 ani de la constituire*, în *Mat. conf. științ. consacrate jubileului de 50 de ani ai Centrului Național Științifico-Practic de Medicină Preventivă*, Chișinău, 1998, p. 7-11.
9. Păuncu Elena-Ana, *Medicina muncii. Teorie și practică*, Timișoara, Editura *Orizonturi universitare*, 2008, 416 p.
10. Sillion Ion, Cordoneanu Cristina, *Bazele medicinei muncii (teorie și practică)*, ediția a III-a, Iași, Editura PIM, 2003, 634 p.
11. Toma Ion, *Medicina muncii*, Craiova, Editura *Sitech*, 2006, 824 p.
12. Tulchinsky Theodore, Varavikova Elena, *Noua Sănătate Publică*, Chișinău, 2003, 744 p.
13. *Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” la 60 de ani*, Chișinău, CEP *Medicina*, 2005, 448 p.
14. Vangheli Victor, Rusnac Dumitru, *Igiena muncii (compendiu de lucrări practice)*, CEP *Medicina*, 2000, 485 p.
15. Алексеев С.В., Усенко В.Р., *Гигиена труда*, Москва, Изд-во *Медицина*, 1988, 576 с.
16. Алексеев С.В., Хаймович М.Л., Кадыскина Е.Н., Суворов Г.А. *Производственный шум*, Ленинград, Изд-во *Медицина*, 1991, 134 с.
17. Навроцкий В.К., *Гигиена труда*, Москва, Изд-во *Медицина*, 1974, 439 с.
18. Попушой Е. П., *Очерки истории медицины и здравоохранения Молдавии*. Диссертация на соискание ученой степени доктора медицинских наук, Кишинев, 1980, 409 с.
19. *Руководство по гигиене труда*. В 2-х томах, (Под ред. Измерова Н.Ф.), Москва, Изд-во *Медицина*, 1987, 813 с.
20. Фриптуляк Г.Е., Острофец Г.В., *Сфатурь и жиениче пентру агрикулторь*, Кишинэу, Едитура *Картя Молдовеняскэ*, 1987, 163 п.

Prezentat la 28.10. 2009